

## ANALITINIS PROJEKTAS

# EUROPOS SAJUNGOS ATEITIS

2018 m. sausio 25 d., Nr. 4

---

## Kaip jaunimas susipažįsta su Europos Sąjunga?

Vilius Ivanauskas, Rytų Europos studijų centro vyr. analitikas

Lietuvoje atliktos visuomenės apklausos rodo palankias piliečių nuostatas Europos Sąjungos atžvilgiu, tačiau dažnai šis palankumas nėra pagrįstas gilesniu žinojimu ar ES veikimo supratimu. Užsienio reikalų ministerijos projekte dirbančių programos „Kurk Lietuvai“ dalyvių atliktos mokinių ir mokytojų apklausos atskleidžia, jog nors susidomėjimas ES tarp mokinių ryškus, žinių trūkumas jaunimo tarpe didelis, net 70% tyrime dalyvavusių mokytojų savo pačių kompetencijas mokyti šia tema vertina kaip nepakankamas ir reikalingas kvalifikacijos kėlimo. Žemi aktyvaus įsitraukimo per pilietinę veiklą rodikliai leidžia kalbėti apie sistemines švietimo problemas, neleidžiančias tinkamai naudotis integracijos teikiama nauda, tai taip pat daro visuomenę pažeidžiamą neigiamai propagandai ir melagingoms žinioms apie ES, kurios pastebimos ne vien Rusijos propagandoje, bet ir atskirose lietuviškosiose medijose. Siekiant didinti Lietuvos visuomenės informuotumą ir žinias, būtinas didesnis dėmesio sutelkimas į mokyklų programas, ugdymą bei Europos Sąjungos pridėtinės vertės piliečių tarpe išryškinimą

### Siauras ES galimybių vertinimas

Europos Parlamento užsakymu 2017 metų rugsėjį ir spalį atliktas „Eurobarometro“ tyrimas parodė itin ryškų lietuvių palaikymą Europos Sąjungai. Net 88 proc. respondentų Lietuvoje sutiko, jog Lietuvai narystė ES suteikė naudos, o 68 proc. šią narystę įvertino teigiamai. Tiek šio, tiek 2017 metų gegužę atlikto

„Eurobarometro“ tyrimo metu lietuvių atsakymai viršijo ES vidurkį: gegužę paklausti, ar lietuviai save laiko Europos Sąjungos piliečiais, teigiamai atsakė net 77 proc. (ES vidurkis – 68 proc.). Tačiau toks pozityvus vertinimas susijęs ne su objektyviu vertinimu ar ES reikalų išmanymu, o subjektyviai jausena bei gauta asmenine nauda.

Neatsitiktinai jauni žmonės Lietuvoje kaip didžiausią ES privalumą pabrėžia galimybę keliauti, studijuoti bei dirbti kitose Bendrijos šalyse (čia ir toliau Bendrija vartojama kaip Europos Sąjungos atitikmuo). Todėl labai svarbu, jog tokia mokyme stiprėtų du elementai: 1) kuo labiau susieti savos valstybės ir ES dimensijas, parodant konkrečios valstybės įtaką ES raidoje bei, atvirkščiai, ES raidos poveikį valstybės vystymuisi (kuo labiau pateikiant vaizdžius praktinius pavyzdžius); 2) labiau nei iki šiol parodyti ES „pridėtinę vertę“, t.y. išryškinti tuos laimėjimus, kuriais ES kuria papildomą vertę ES valstybių piliečiams (tai būtų aplinkosaugos, įvairių standartų, laisvo judėjimo ir kiti klausimai).

Lietuvoje už tai pirmiausia atsakinga Švietimo ir Mokslo ministerija, kuri kartu su Ugdymo plėtotės centru, rūpinasi švietimo ir ugdymo programomis, kuriomis privalo naudotis visos Lietuvos mokyklos. Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose apie ES yra mokoma per istorijos, geografijos, pilietiškumo ir ekonomikos pamokas. Moksleiviai pirmiausia su bazine informacija apie ES supažindinami 5-oje klasėje, 7-8 klasėse – plačiau, o vyresnėse,

9-10 ir ypač 11-12 klasėse informacija apie ES yra integruota į daugelį aukščiau minėtų disciplinų, o su ES susiję klausimai svarstomi įvairiais pjūviais.

„Kurk Lietuvai“ programos dalyvių Ievos Namavičiūtės ir Kristinos Belikovos, dalyvaujančių Užsienio reikalų ministerijos iniciuotame projekte „ES klausimų integravimas į švietimo ir ugdymo programas“, parengta pagrindinių vidurinio ugdymo mokyklose esančių vadovėlių, kuriuose galima rasti informacijos apie ES, apžvalga parodė, kad faktinės ir istoriografinės informacijos apie ES yra itin gausu, tačiau tradicinis mokymo metodas ne visada pakankamai lankstus informuoti moksleivius apie jaunimo galimybes, ES investicijas bei kuriamą pridėtinę vertę, diskutuoti šiandien aktualiausiomis ES kylančiomis temomis. Todėl dažniau žinių apie ES perteikimas moksleiviams priklauso ne nuo pateikiamos medžiagos, o nuo mokytojo kompetencijos, įdirbio ir noro.

Neatsitiktinai svarbų vaidmenį moksleivių informavimui apie ES atlieka tokios institucijos kaip Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje ar Europos Parlamento informacijos biuras, taip pat nevyriausybinės organizacijos (pavyzdžiui, VšĮ „Europos namai“), savo nemažą indėlį į komunikaciją apie ES prideda ir Užsienio reikalų ministerija. Šios institucijos sietinos ir Lietuvos moksleivių tarpe plačiai žinomais projektais (Mokomasis Europos Parlamentas, „Atgal į mokyklą“, Europos Parlamento ambasadoriai-mokyklos, Europe Direct ir pan.).

Lietuvoje šiuo metu metodinės medžiagos apie ES yra pakankamai. Išsamiausia informacija apie ES pateikiama Ugdymo plėtotės centro portale „Ugdymo sodas“, kuri prieinama tiek mokytojams, tiek mokiniams, įgalinant laisvai ja naudotis istorijos, geografijos bei pilietinio ugdymo pamokų metu. Esama ir kitų gerųjų pavyzdžių vis tik nepaisant gausių resursų nukreiptų lengvinant prieigą prie ES mechanizmo pažinimo ir bendrai reikšmės suvokimo, naudojimas jomis nepakankamas. Atliktas „Kurk Lietuvai“ tyrimas (apklausti 1245 mokiniai ir 118 mokytojų) parodė, jog mokiniai apie ES daugiausiai sužino ne iš mokyklos programų, bet iš žiniasklaidos,

renginių bei socialinių tinklų, o mokytojai nėra pilnai pasirengę užtikrinti pakankamą mokymą apie ES bendrojo lavinimo mokyklose, komentuoti dezinformaciją ir pasitaikančius melagingus mitus apie ES. Tai jaunimo tarpe neretai lemia iškreiptą ES suvokimą, negebėjimą objektyviai matyti visų savo veikimo galimybių esant tiek Lietuvos, tiek ES piliečiais.

### **Komunikacija apie ES prasideda mokyklose**

Šiandien rimtai apsvairstoma komunikacijos strategija „į vidų“, t.y. orientacija į ES nares. Žinių apie ES integravimas į švietimo sistemą yra suvokiamas kaip pagrindinis būdas plačiau supažindinti piliečius su Bendrija. Šiame etape reikia dirbti dvejomis kryptimis – turinčiu įgalinti veikimą ir susivokimą turiniu bei naudojamas priemones, metodus tai pasiekti didžiausią teigiamą poveikį turinčiu būdu. „Kurk Lietuvai“ apklausos atskleidė, kad vien faktinės žinios iš vadovėlių, jų neįtraukiant į bendrą prasminį kontekstą yra nepakankamos realiai spręsti apie praktines savo veikimo galimybes, suvokti žiniasklaidoje transliuojamas aktualijas bendresnėje įvykių raidoje, matyti ES kaip nuolatinį interesų derinimo lauką, suvokti jos kaip darinio reikšmę, paremtą subordinacijos principu. To akivaizdoje mokiniams reikalingas mokytojų pasiruošimas imtis inovatyvių, kūrybingų sprendimų - ne tik perduoti žinias, bet ir gebėti jas kritiškai analizuoti. Jų akimis, komandinis darbas ir diskusijos pamokų metu bei fizinis lankymasis oficialiose būstinėse, atstovybėse ir galimybė mokytis iš karjeros jose siekiančiais žmonėmis leistų to tikėtis. Anot Kristinos Belikovos ir Ievos Namavičiūtės, laiko stoka dėl mažo tam skiriamo dėmesio programose bei metodinės medžiagos trūkumas analizuojant tokį kompleksinį darinį kaip ES išryškina kitą – mokytojų nekompetetingumo visapusiškai nušviesti vykstančius procesus ir pačius ES principus šalies raidos kontekste skirtingais aspektais - problemą. Tačiau tai turint omenyje, didelė dalimi atsiremama į ekspertų, sudarinėjančių švietimo programą, negebėjimą diegti tarpdiscipliniškumo, kad visi šie su ES susiję dalykai būtų matomi bendra Lietuvos politikos dalimi, vienijama ryšių tarp skirtingose disciplinose nagrinėjamų temų.

Tokio supratimo naudos trūkumą atskleidžia ir Egzaminų centro sudarinėjamos brandos tikrinimo egzaminai, neįtraukiantys su ES susijusių klausimų, užduočių.

Taigi, esminės problemos yra pačioje švietimo sistemoje, iš jos sekančiose integracijos, perintegravimo, motyvacijos kėlimo stygiuje, komunikacijos tarp pačių veikiančių institucijų, programų ir atskirų mokymo įstaigų sisteminiame nebuvime, sklaidos mokiniams ribotume.

### **Kaip siekti inovatyvaus mokymo apie ES?**

Lietuvos bendrojo ugdymo programų turinys atitinka ES aktyvaus piliečio ugdymo kryptį, o pilietinio ugdymo praktika Lietuvos mokyklose atsižvelgia į europinių vertybių sklaidą ir pilietinių kompetencijų ugdymą. Nepaisant to tyrimai rodo, jog mokinių įsitraukimas yra labiausiai tobulintina pilietinio ugdymo grandis. Matant tai remiantis gerąja užsienio šalių praktika vykdomas sisteminis ugdymo turinio atnaujinimas.

Pastebima, kad daugelyje ES šalių mokyklose stiprėja mokymas apie ES, stiprinant ne vien žinias, bet ir kritinį apie integracinius procesus, taip pat pateikiant interaktyvią medžiagą susijusiomis temomis. Pavyzdžiui, Suomijos mokyklose yra aktyviai įgyvendinama žinomumo apie ES programa, siekiant supažindinti mokinius su Europos parlamento ir kitų institucijų veikla, taikant interaktyvius mokymo metodus, organizuojant Europos parlamento sprendimų priėmimo simuliacijas, kviečiantis Erasmus programos dalyvius diskusijai apie savo šalies kultūrą ir pan. veiksmi. Iš to matoma tendencija ugdyme daugiau įgalinti veikti pačias mokyklas, mokytojus. Anot projekto „ES klausimų integravimas į švietimo ir ugdymo programas“ vykdytojų, atskirose šalyse judama link to, kad integracija vyktų per skirtingas pamokas, ypač socialiniuose moksluose, tam, kad būtų pasiekiamas bendresnis pažinimas. Geriausiai Bendrijoje tarpdiscipliniško mokymo pavyzdžiu laikoma Prancūzija, mokymą apie ES glaudžiai susiejusi su Prancūzijos istorijos raida, į vykstančių procesų vertinimą žvelgianti per nacionalinę prizmę. Šios ir kitų šalių gerosios

patirtys galėtų būti labiau adaptuotos ir Lietuvoje.

Spręsti mokytojų darbo metodo sunkumus padėtų tokio rinkinio išleidimas, esant mokytojo poreikiui rekomendacijomis kreipiantis darbą atskiromis temomis. Galima tikėtis, kad prie egzaminų sudarymo organizavimo savo siūlomomis temomis apie ES galėtų įsitraukti ir daugiau mokytojų. Pasak „Kurk Lietuvai“ dalyvių Kristinos Belikovos ir Ievos Namavičiūtės, prie situacijos gerėjimo prisidėti galėtų ir kritiškai analizuojančio naujienlaiškio apie ES aktualijas atsiradimas, atkartojantis jau dabar leidžiamą tokį apie pasaulio naujienas. Tai leistų mokytojams labiau pasitikėti savo žiniomis, rengiant įvykių aptarimus pamokose. Kaip rodo minėto tyrimo duomenys, kalbant apie pilietinio ugdymo kėlimą svarbu, kad per bendrus projektus tarp mokyklų tinklo ir nevyriausybinių sektoriaus būtų įtraukti su ES klausimais dirbančios nevyriausybines organizacijos.

Bendrai manoma, kad kuo anksčiau jaunimas įsitrauks į visuomeninį gyvenimą, tuo greičiau įgis kultūrinį suvokimą, kurs asmeniniais ryšiais grindžiamą pasitikėjimą, taigi, tuo pilnavertiškesniu jausis bendruomenės nariu. Kita vertus, turint omenyje tai, jog didelė dalis jaunimo apskritai nėra linkusi savęs tapatinti su lietuvių tauta, galbūt derėtų mažiau stebėtis dėl tokio jų susvetimėjimo su ES, pasireiškiančio netikėjimu savo veikimo galia prisidėti prie realių pokyčių, savo balsavimu ir įsitraukimu iš esmės lemti procesus tokio dydžio ir sudėtingumo darinyje. Kadangi tai leidžia numanyti dar didesnės apimties iš to kylančias problemas, būtina eiti jaunimo įgalinimo, augančio elektorato švietimo link.